

Informacje Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej

Nr specjalny

wrzesień 2011

ERASMUS

Program ERASMUS jest częścią programu Unii Europejskiej w dziedzinie edukacji i doskonalenia zawodowego „Uczenie się przez całe życie” (LLP – *the Lifelong Learning Programme*). Umożliwia nie tylko studentom, ale również pracownikom uczelni wyjazdy do partnerskich ośrodków akademickich w celu podnoszenia kwalifikacji, zdobywania nowych umiejętności, doświadczeń i wiedzy. Wizyta tego rodzaju nosi nazwę „Shadowing placement” (dosłownie „wprowadzenie cienia”). W tym roku 8 osób skorzystało z możliwości uczestnictwa w wyjazdach organizowanych w ramach programu LPP - Erasmus.

Lund University Library

W dniach 20-26 sierpnia 2011 r. Weronika Kubrak, Wioletta Ledzion i Jadwiga Siemiątkowska gościły w Uniwersytecie Lund w Szwecji. Przez pięć dni towarzyszyły pracownikom biblioteki Faculty of Engineering, obserwowały ich pracę i uczestniczyły w organizowanych spotkaniach.

Lund jest najstarszym szwedzkim miastem ściśle związanym z Uniwersytetem. W zasadzie to Uniwersytet i studenci tworzą klimat tego ponad 100-tysięcznego miasta leżącego niedaleko Malmo. Uniwersytet w Lund powstał w 1666 r. i jest największą jednostką badawczą i uczelnią wyższą w Szwecji. W 2010 r. liczba studentów wynosiła 47 tys. oraz 6300 pracowników i 2800 doktorantów.

Gmach Główny Uniwersytetu Fot. J. Siemiątkowska

Uniwersytet prowadzi 9 fakultetów, które są obsługiwane przez Bibliotekę Uniwersytecką oraz 33 biblioteki wydziałowe i specjalistyczne.

Biblioteka Uniwersytecka (Lund University Library) powstała razem z Uniwersytetem w 1666 r. Mieści się w XVI-wiecznym klasztorным budynku, który został zaadaptowany dla potrzeb biblioteki. Obecny kształt biblioteka uzyskała w 1907 r. Stare, średniowieczne mury nadają temu miejscu szczególnie charakter i klimat.

Gmach Biblioteki Uniwersyteckiej Fot. J. Siemiątkowska

System organizacyjny Biblioteki jest zdecentralizowany. W skład sieci LUB wchodzi:

- Główne Biuro Biblioteki Lund (Lund University Library Head Office)
- Biblioteka Uniwersytecka wraz z przynależnymi oddziałami
- Biblioteki wydziałowe i specjalistyczne

Biblioteka pełni trzy funkcje :

- zachowanie dziedzictwa kulturowego
- odpowiedzialność za utrzymanie jednej kopii wszystkich wydrukowanych w języku szwedzkim publikacji
- odpowiedzialność za zbiory sieci bibliotek Uniwersytetu

Wśród zbiorów Biblioteki są manuskrypty, osobiste archiwa, różne typy specjalnych zbiorów m.in. mapy i fotografie, mikrofilmy, stare czasopisma, audiobooki, katalogi handlowe i różne rzadkie, cenne zbiory.

W starych, ale wyposażonych w nowoczesne urządzenia pomieszczeniach znajduje się kilka czytelni : The Special Collections Reading Room, Newspapers and Newspaper Reading Room, Open Collection, Journals Room, Reference Collection. Biblioteka prowadzi wiele projektów mających na celu uzyskanie zwiększonej dostępności, poprawy warunków przechowywania i

ochrony zbiorów. Jeden z projektów nosi nazwę „Voices from Ravensbruck”. Celem tego projektu jest uporządkowanie protokołów z przesłuchań więźniów z Ravensbruck, którzy po wyzwoleniu obozu zostali przewiezieni do Szwecji. Dokumenty z przesłuchania byłych więźniów polskich, zostały spisane w języku polskim, a to stanowi duży problem przy opracowaniu tych źródeł. Archiwum to jest dostępne on-line.

Ważną funkcję w strukturze LUB zajmuje Główna Biuro Biblioteki Lund (Lund University Library Head Office). Jest ono odpowiedzialne za zarządzanie usługami elektronicznymi, czasopismami i bazami elektronicznymi dostępnymi dla całej sieci bibliotek, a także prowadzi działalność wydawniczą na rzecz Uczelni. Biuro odpowiada za promowanie i wszelkie działania związane z Open Access.

W 2007 r. do bazy danych LUP (Lund University Publications) zostały zgłoszone wszystkie publikacje pracowników Uniwersytetu wydane po 2002 r. Nałożono również obowiązek rejestracji wszystkich publikacji naukowych, a każdy badacz odpowiedzialny jest za informacje zawarte w bazie.

Biblioteka w Lund bardzo aktywnie uczestniczy w ruchu Open Access. Na serwerze Biblioteki Uniwersytetu zlokalizowana jest baza czasopism DOAJ (Directory Open Access Journal) rozwijana w ramach projektu Open Society Institute Fundacji G. Sorosa.

Głównym miejscem naszego pobytu była Library of LTH Study Center, która wraz z bibliotekami specjalistycznymi obsługuje Wydział Inżynierii Uniwersytetu w Lund. Studiują tu około 7 tys. studentów. Na Wydziale istnieje siedem bibliotek: Architektury, Elektroniki, Inżynierii Lądowej, Chemii i Inżynierii Chemicznej, Fizyki i Astronomii oraz Matematyki oraz Studieceentrum.

Wnętrze holu w Study Center Fot. J. Siemiątkowska

Studieceentrum jest miejscem, od którego rozpoczyna się kontakt studentów z biblioteką. Pełni funkcję informatorium, gdzie można otrzymać informacje podstawową o bibliotece, założyć konto, otrzymać legitymację itp. Jest również nowoczesnym centrum nauki z salami dydaktycznymi, przestrzenią do pracy grupowej.

Tu odbywają się targi i wystawy. Studieceentrum pełni także funkcję czytelnicy, miejsca gdzie studenci mogą się uczyć, ale również spotkać. W przestronnych wnętrzach znajdują się wygodne fotele, kanapy, regały z prasą oraz najnowszymi wydawnictwami podstawowej literatury dla studentów.

W czasie naszego pobytu odwiedziłyśmy biblioteki Architektury, Elektroniki, Chemii i Inżynierii Lądowej. Pełnią one rolę podobną do naszych bibliotek wydziałowych. W tych specjalistycznych bibliotekach pracuje 1 lub 2 osoby. Najliczniejsza obsada jest w bibliotece Chemii i Inżynierii Chemicznej. Zatrudnionych jest tam trzech bibliotekarzy, w tym jeden z wykształceniem chemicznym. Również w bibliotece Elektroniki zatrudniony jest bibliotekarz z wykształceniem elektronicznym. W pozostałych bibliotekach pracujący tam bibliotekarze mają wykształcenie nie związane ze specjalnością biblioteki.

Wszędzie przyjmowano nas niezwykle ciepło. Miałyśmy okazję wymieniać poglądy, dzielić się spostrzeżeniami i doświadczeniami z pracującymi tam bibliotekarzami

Inne, niezbadane archiwa są zinwentaryzowane, sortowane i zarejestrowane. Działalność archiwalna jest ważną częścią działalności Biblioteki Uniwersyteckiej.

Ostatniego dnia wizyty w Bibliotece LTH przedstawiłyśmy pracownikom Studieceentrum naszą bibliotekę. Prezentacja spotkała się z dużym zainteresowaniem. Zadawano nam wiele pytań dotyczących współpracy z pracownikami, prowadzonych przez nas szkoleń, naszych doświadczeń i projektów związanych z Open Access. Szczególną uwagę zwrócono na naszą Bibliotekę Cyfrową.

Tego samego dnia uczestniczyłyśmy również w szkoleniu bibliotecznym przeprowadzonym dla zagranicznych studentów przez bibliotekarkę ze Studieceentrum. Mogłyśmy porównać przebieg szkolenia ze szkoleniem prowadzonym w naszej bibliotece. Zajęcia te są podobne w formie do prowadzonych dla naszych studentów, ale bardziej ogólne, przedstawiające jedynie podstawowe informacje o systemie bibliotecznym i zasadach korzystania ze zbiorów.

Trudno jest porównywać naszą bibliotekę z Biblioteką Uniwersytetu w Lund, gdyż są to bardzo różniące się od siebie jednostki pod względem organizacji, a także warunków lokalowych i materialnych. Pomimo tych różnic, zadania wykonujemy te same, pełniąc podobną rolę w środowisku uczelnianym i mamy również podobne problemy, zwłaszcza te z obszaru kontaktów z personelem uczelni. Ilość i rodzaj udostępnianych baz elektronicznych w naszej bibliotece jest porównywalna z zasobami elektronicznymi Biblioteki w Lund. Biblioteka w Lund wyprzedza nas na pewno w rozwijaniu zasobów Open Access. Odpowiednie zarządzania i lepsza świadomość potrzeby rozwijania otwartych zasobów, daje w efekcie pełny dostęp do

materiałów publikowanych i niepublikowanych pracowników naukowych Uniwersytetu.

Różnicę zauważyć można w jakości wyposażenia, w ilości komputerów oraz innych udogodnieniach technicznych. Nowością w Bibliotece jest wykorzystanie kodów QR, które po zeskanowaniu telefonem komórkowym w sposób automatyczny odsyłają użytkownika do strony z wersją elektroniczną książki.

Z punktu widzenia zawodowego był to wyjazd ciekawy, atrakcyjny, bogaty w spostrzeżenia i doświadczenia. Miałyśmy okazję poznać inną bibliotekę techniczną, porównać warunki pracy, zadania i funkcje jakie pełnią pracownicy LTH Libraries Faculty of Engineering. Zachęcamy do wykorzystania możliwości, jakie daje program ERASMUS i uczestniczenia w tego rodzaju wyjazdach.

(J.S.)

Universitätsbibliothek der Technischen Universität Wien

W dniach 5-9 września Izabela Fornal, Marta Mazur i Alicja Portacha wizytowały w ramach współpracy międzynarodowej LLP Erasmus w Universitätsbibliothek der Technischen Universität Wien. Celem wyjazdu było m.in. poznanie nowych metod i technologii szkoleń bibliotecznych, zarządzanie zbiorami bibliotecznymi, organizacja usług wypożyczalni międzybibliotecznej, strategię komunikacji z użytkownikami biblioteki. Program szkoleniowy podzielony był na odpowiednie grupy tematyczne w zależności od zainteresowań zawodowych danego uczestnika.

Biblioteka TU Wien powstała w 1815 r. i należy do największych bibliotek technicznych w Austrii. Księgozbiór zlokalizowany jest w Bibliotece Głównej oraz trzech filiach: Bibliotece Chemicznej, Bibliotece Urbanistyki i Planowania Przestrzennego oraz Bibliotece Matematyki i Fizyki. Biblioteka Główna przejmuje i kataloguje książki dla instytutów uniwersytetu. Z biblioteki mogą korzystać pracownicy uczelni, studenci oraz użytkownicy nie związani z uczelnią. Biblioteka posiada ponad milion książek, około 1500 czasopism naukowych w formie drukowanej, 25000 czasopism naukowych dostępnych online, zbiór podręczników, księgozbiór podręczny, księgozbiór z zakresu nauk przyrodniczych i technicznych oraz przedmiotów pokrewnych, zbiory prac licencjackich, inżynierskich i rozpraw doktorskich, austriackie i niemieckie normy. Większość książek i czasopism znajduje się w wolnym dostępie.

Gmach Biblioteki Głównej TU Wien Fot. I. Fornal

Biblioteka pracuje w systemie Aleph oraz używa oprogramowania SFX działającego na zasadzie „link solver”. Umożliwia to użytkownikom sprawne poruszanie się pomiędzy zasobami elektronicznymi biblioteki, cytowanymi w poszczególnych publikacjach. Usługa SFX obejmuje linki do pełnych tekstów artykułów, do egzemplarza w katalogu bibliotecznym w celu sprawdzenia jego dostępności lub dokonania rezerwacji, preferowanych dostawców drukowanych dokumentów, powiązanych innych źródeł i serwisów internetowych oraz lokalnych repozytoriów. Użytkownicy mogą otrzymać najbardziej aktualne i kompletne treści. Integracja z różnorodnymi źródłami informacji, począwszy od katalogu bibliotecznego, pomaga w optymalizowaniu wykorzystania lokalnych zasobów.

Biblioteka realizuje projekt wdrożenia PRIMO. Program pozwala użytkownikom przeszukiwać kompletne zasoby biblioteki - zarówno kolekcje fizyczne, jak i zbiory elektroniczne - poprzez jeden punkt dostępu i otrzymać jedną, wspólną listę wyników. Wdrożenie PRIMO wymaga długich i szczegółowych przygotowań, szczególnie dopracowania i ujednoczenia narzędzi stosowanych w opracowaniu zasobów.

Biblioteka Główna oferuje wolny dostęp do zbiorów na 6 piętrach oraz ok. 700 miejsc do pracy dla czytelników. Biblioteka czynna jest w godzinach 9-22. Od godziny 19.00 zwroty przyjmują pracownicy ochrony. Materiały zlokalizowane w wolnym dostępie ułożone są według klasyfikacji rzeczowej. Książki, które można wypożyczyć wydawane są tylko w wypożyczalni na parterze. Książki i czasopisma, które nie są do wypożyczenia wydawane są na pierwszym piętrze Biblioteki Głównej. Starodruki, materiały szczególnie cenne, kolekcje specjalne oraz pozycje rzadziej użytkowane przechowywane są w magazynie i korzystanie z nich możliwe jest po przednim zamówieniu.

Oznaczenie książek wg dziedzin

Fot. I. Fornal

Książki sklasyfikowane są według klasyfikacji własnej. Każda dziedzina oznaczona jest kodem trzyliterowym np. DAT – Informatyka, GES – Historia oraz następującym po nich kodem trzycyfrowym uszczegółowiającym podział.

Biblioteka Cyfrowa jest dostępna na każdym komputerze na terenie kampusu Vienna University of Technology. Zawiera pełne teksty dostępne za pośrednictwem baz danych, czasopism elektronicznych i e-książek, a także austriackie i niemieckie normy.

Biblioteka posiada 1500 czasopism naukowych w formie drukowanej, 25000 czasopism w formie elektronicznej. Biblioteka nie wypożycza czasopism do domu, ale udostępnia je poza budynek na 1 godz. w celu skopiowania. Dostęp do e-czasopism subskrybowanych przez Bibliotekę można uzyskać poprzez Elektronische Zeitschriftenbibliothek (EZB).

W bibliotece znajduje się miejsce dla osób z wadą wzroku, które zlokalizowane jest na pierwszym piętrze Biblioteki Głównej i może być użytkowane w godzinach otwarcia biblioteki. Osoby z upośledzeniem wzroku, które chcą korzystać ze specjalistycznych urządzeń zgłaszają się do personelu biblioteki. Personel przeprowadza szkolenia użytkowników z zakresu działania VIP stacji roboczej, pomaga w znalezieniu literatury i przekształceniu jej w czytelny format. Dostępne wyposażenie obejmuje:

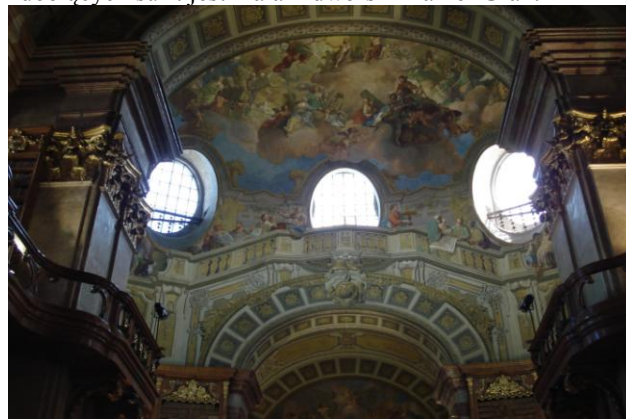
- komputer wyposażony w oprogramowanie powiększające, syntezytor mowy, monitor brajlowski
- przenośna lupa wideo do oglądania z bliska i na odległość, współpracująca z komputerem
- dyktafony
- wysokowydajny skaner, który wraz z oprogramowaniem OCR - rozpoznającym tekst – i mową syntetyczną umożliwia niewidomemu odczytywanie dostępnej w czytelni literatury
- drukarka brajlowska
- edytor obiektów.

Usługi te są bezpłatne.

Wypożyczalnia międzybiblioteczna świadczy usługi dla swoich czytelników i dla jednostek zewnętrznych. Usługa wypożyczeń międzybibliotecznych jest płatna.

Biblioteka nie ma wdrożonego modułu WMB. Podobnie jak w BGPW formą płatności za sprowadzone materiały są Vouchery IFLA. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna nie wydawaje czytelnikom rewersów papierowych do bibliotek miejscowych, gdyż inne biblioteki austriackie również pracują w systemie Aleph, co pozwala na wypożyczenie materiałów na podstawie legitymacji.

Jednym z punktów programu była wizyta w Bibliotece Narodowej (Prunksaal), która znajduje się w Pałacu Hofburg. Prunksaal zalicza się do najpiękniejszych historycznych bibliotek świata. Wzniesiono ją w latach 1723-1726 wg planów dworskiego architekta Johanna Bernharda Fischera von Erlach i jego syna Josepha Emanuela na zlecenie cesarza Karla VI. Autorem fresków zdobiących sufit jest malarz dworski Daniel Gran.

Freski w Bibliotece Narodowej Prunksaal Fot. I. Fornal

Wizyta w Universitätsbibliothek der Technischen Universität w Wiedniu pozwoliła wymieniać się fachową wiedzą i doświadczeniem oraz omówić kwestie będące przedmiotem wspólnego zainteresowania.

(I. F.)

Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskā bibliotēka

Od 5 do 9 września 2011 r. Violetta Perzyńska i Agnieszka Celej wizytowały Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskā bibliotēka, która jest najstarszą biblioteką naukową na Łotwie. Program wyjazdu obejmował zagadnienia dotyczące strategii poprawy dostępu do tradycyjnych i elektronicznych zasobów biblioteki, zarządzania zbiorami bibliotecznymi oraz podnoszenia jakości obsługi użytkowników.

Ryga – Stare Miasto

Fot. V. Perzyńska

Biblioteka RTU została założona w 1862 r. Na przestrzeni dziejów zmieniała się wraz z potrzebami środowiska, dla którego świadczyła usługi. Istotne zmiany w jej funkcjonowaniu zostały spowodowane przez automatyzację, która rozpoczęła się w 1993 roku. Wówczas wprowadzono zintegrowany system informatyczny Alise, który został opracowany na Łotwie. W roku następnym razem z kilkoma łotewskimi bibliotekami rozpoczęto prace nad katalogiem elektronicznym. W 2000 r. Biblioteka rozpoczęła pracę w zintegrowanym systemie biblioteczno-informacyjnym ALEPH500. Elektroniczny katalog Biblioteki RTU jest częścią zintegrowanego katalogu elektronicznego 9 łotewskich bibliotek, który tworzony jest przez Library of the Economic and Culture Higher School, Library of Jāzeps Vītola Latvian Academy of Music, Library of Latvian Maritime Academy, Library of the Latvian Academy of Culture, Fundamental Library of the Latvian University of Agriculture, National Library of Latvia, Library of the University of Latvia oraz Library of Riga Stradins University.

Biblioteka jest członkiem Association of Latvian Academic Libraries (LATABA) oraz Association of International Technological University Libraries (IATUL).

Ważnym dla społeczności akademickiej 'miejscem' jest Portal Ortus. Portal pełni rolę uczelnianego intranetu. Do treści w nim zamieszczanych mają tylko pracownicy i studenci RTU. Poziom dostępu do informacji jest dostosowany do danej grupy użytkowników. Oprócz gromadzenia treści dotyczących funkcjonowania społeczności uczelnianej tj. danych osobowych pracowników, spraw kadrowych, informacji o aktualnych wydarzeniach Ortus pełni również rolę systemu identyfikacji, który umożliwia użytkownikom korzystanie ze zbiorów elektronicznych Biblioteki na komputerach domowych. Ważną częścią portalu jest baza publikacji pracowników naukowych. Zawartość tej bazy tworzą

pracownicy naukowci. Bibliograf kontroluje jedynie formę wprowadzonych danych.

W 1999 r. Biblioteka została przeniesiona do nowego budynku położonego w kampusie akademickim. W 2006 r. jako ważna biblioteka krajowa otrzymała pięcioletnią akredytację od ministerstwa.

Oprócz Biblioteki Głównej zlokalizowanej w oddzielnym budynku w centrum kampusu w skład systemu bibliotecznego RTU wchodzi filie: biblioteki wydziałowe pełniące głównie rolę czytelni oraz biblioteki działające w oddziałach zamiejscowych RTU – Daugavpils, Liepaja i Ventspils.

Oddział gromadzenia i opracowania zbiorów

Gromadzenie i opracowanie zbiorów realizowane jest w jednym oddziale przez 10 osób. Jeden blok zadań obejmuje zakupy książek i czasopism w wersji drukowanej i elektronicznej. Brak oddzielnego budżetu (Biblioteka otrzymuje pieniądze z Uczelni) powoduje ograniczone możliwości realizacji procesu gromadzenia zbiorów. Znaczną część pieniędzy pochłaniają zakupy zasobów elektronicznych. W tej sytuacji duże znaczenie ma otrzymywany egzemplarz obowiązkowy, prowadzona wymiana z bibliotekami krajowymi i zagranicznymi oraz dary od bibliotek i osób prywatnych.

Drugi blok działań oddziału to centralne opracowanie zbiorów:

- opracowanie formalne – MARC 21 w systemie Aleph
- opracowanie rzeczowe – UKD i opracowanie tematyczne (słowa kluczowe)

Na potrzeby sporządzania statystyki udostępniania / wypożyczenia danego egzemplarza oraz wszelkiego rodzaju raportów związanych z jego rejestracją, rozliczeniami i opracowaniem został zakupiony dodatkowy program, kompatybilny z systemem Aleph.

Biblioteka Główna PW w Rydze

Fot. V. Perzyńska

Oddział informacji i usług

W oddziale informacji i usług (udostępniania) pracuje tylko 12 osób. Na parterze mieści się punkt informacyjny, na piętrach – czytelnia i sala komputerowa. Wypożyczalnia studencka, która udostępnia podstawową literaturę studentom mieści się w budynku Wydziału Chemicznego.

Realizowane zadania:

- dyżury w punkcie informacyjnym
- udostępnianie zbiorów w czytelni
- dyżury w sali komputerowej
- obsługa informacyjna użytkowników
- tworzenie Bazy publikacji pracowników RTU
- redagowanie formalne bazy publikacji pracowników udostępnianej w portalu Ortus
- działalność wydawnicza – wydawnictwa książkowe z okazji jubileuszu pracownika zawierające zestawienia jego publikacji
- działalność kronikarska
- prowadzenie przysposobienia bibliotecznego dla studentów I roku, z którego jednak nie korzystają wszystkie wydziały
- prowadzenie szkoleń dla studentów II i III kursu zamawianych przez wykładowców
- prowadzenie szkoleń dla pracowników naukowych
- szkolenia wewnętrzne dla bibliotekarzy.

Bibliotekarz systemowy

Zadania bibliotekarza systemowego realizowane są przez 2 odpowiednio przeszkolone osoby, które odpowiadają za prawidłowe funkcjonowanie systemu bibliotecznego. W Bibliotece Głównej PW za realizację takich zadań odpowiada Oddział Informatyzacji, którego nie ma w strukturze Biblioteki RTU.

Project Manager

Głównym zadaniem osoby zatrudnionej na tym oddzielnym stanowisku jest przygotowywanie projektów realizowanych przez bibliotekę i jej pracowników. Project Manager zajmuje się też organizacją wyjazdów służbowych pracowników oraz opiekuje się gośćmi, którzy wizytują Bibliotekę.

Wypożyczalnia Międzybiblioteczna

Wypożyczalnia realizuje zamówienia składane przez studentów i pracowników Uczelni. Współpracuje z bibliotekami krajowymi i zagranicznymi. Ze względów finansowych (wysoka opłata pocztowa) Wypożyczalnia współpracuje głównie z bibliotekami, które nie pobierają opłat za udostępnianie swoich zbiorów.

Pracownicy biblioteki zatrudniani są na stanowiskach bibliotekarzy, głównych bibliotekarzy, bibliografów i głównych bibliografów. Korzystają z możliwości uczestnictwa w wyjazdach organizowanych w ramach

projektów międzynarodowych. Uczestniczą w kursach językowych, szkoleniach zawodowych, seminariach i konferencjach. Z powodu trudnej sytuacji kadrowej bibliotekarze i bibliografowie mają bardzo szerokie zakresy obowiązków.

Fot. V. Perzyńska

Spotkanie z Dyrekcją i pracownikami Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskā bibliotēka zakończyło naszą wizytę. Prezentacja Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej, jej struktury, gromadzonych zbiorów, realizowanych zadań, obszarów współpracy ze środowiskiem PW i bibliotekami w kraju i na świecie pozwoliła porównać działania obu bibliotek. Omówienie doświadczeń własnych pozwoliło nam wskazać obszary współpracy.

(A.C.; fot. V.P.)